СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 44. Джерзи Сіті, Н. Дж., середа, 24. лютого, 1926. VOL. XXXIV. No. 44. Jersey City, N. J., Wednesday, February 24. 1926. THREE CENTS

Конґресмени прилучуються до акції сенаторів за поправкою конституції.

ВАШИНҐТОН, 21. лютого. — В палаті послів появилася резолюція за поправкою американської конституції в тому напрямку, щоби на будуче нова сесія конґресу починалася першого січня по виборах, а ново-вибраний президент починав урядованнє в кілька днів опісля.

Як відомо, сенат уже ухвалив подібну резолюцію 73 голосами проти 2. У палаті послів проти сеї резолюції виступають републиканці з урядової більшости.

ПИЯНСТВО И ЗЛОЧИННІСТЬ.

ОЛБАНІ, Ню Йорк, 21. лютого. — Секретар стейту предложив стейтовій леґіслятурі урядові обчислення, з яких виходить, що за послідний рік число присудів за злочини виносило понад 77,000 або о 3,000 більше, як в 1924. році, хоча число присудів за пиянство було значно менче.

ЗАПОВІДАЄ ПІДВИСШЕННЄ ПОДАТКІВ НА СЛІДУЮЧИЙ РІК.

ВАШИНҐТОН, 21. лютого. — Конґресмен Ґрін, голова комітету для приходів, заявив у конґресі, що сьогорічні обниження податків передвчасні та що через се конґрес буде на другий рік примушений податки знова підвисшити.

РОБІТНИЧІ БАНКИ ПОЧИНАЮТЬ АКЦІЮ ЗА ЗАКУПНОМ ДОМІВ РОБІТНИКАМИ.

КЛІВЛЕНД, Огайо, 21. лютого. — Директори зелізничого робітничого банку та зелізничих робітничих юній почали закроєну на всю Америку акцію за закупном домів робітниками. Позички на сю ціль мають уділяти робітничі банки, які, відомо, опираються на робітничі юнії.

ҐРАФИНІ ЩЕ НЕ ДЕПОРТУЮТЬ.

НЮ ЙОРК, 21. лютого. — Іміґраційний уряд рішив не депортувати відразу ґрафині Каткарт, яку задержано на Елис Айленді за її любовні зносини з англійським ґрафом Крейвеном, але дозволив її висісти на беріг на 10 днів за порукою в сумі 500 долярів.

ДВОХ ЛІКАРІВ ПОМЕРЛО ВІД СПЛЯЧОЇ НЕДУГИ.

БИНҐҐЕМПТОН, Ню Йорк, 21. лютого. — Тут помер нині др. Чарлз Робертс, добре відомий лікар, який від двох тижнів хорував на сплячу недугу. Набрався він її від котрогось зі своїх пацієнтів, серед котрих за послідний рік було богато хорих на неї.

Про подібний случай смерти лікаря від сеї недуги доносять з міста Пальо Альто, в стейті Каліфорнії.

ПРОТИВНИКИ ПРОГИБІЦІЇ ВЖИВАЮТЬ ІМЕНИ ВАШИНҐТОНА ДЛЯ СВОЄЇ ПРОПАҐАНДИ.

ВАШИНҐТОН, 21. лютого. — Товариство для Поборювання 18-ої Поправки до Конституції внесло запит до ґенерального прокуратора, чи вільно буде сьому товариству подати до публичного відома припис на робленне пива, поданий Джорджом Вашинґтоном. Прихильники прогибіції дуже обурені сим поступком своїх противників, який вони вважають оплюгавленнем імени „батька сього краю".

БОРОНИТЬ ІМЕНИ ВАШИНҐТОНА.

НЮ ЙОРК, 21. лютого. — Вілієм Ленниер Вашинґтон, нащадок брата Джорджа Вашинґтона, виступив з приводу річниці уродин Джорджа Вашинґтона, з публичною заявою, яка має на ціли вибілити імя Джорджа Вашинґтона зі закидів, які роблено йому послідними часами. Сей член родини Вашинґтона каже, що Джордж Вашинґтон не пив дуже, але умірковано; що він уживав проклонів лишень деколи, хоча він був горячої вдачі; та що він ґрав у карти мало.

СМЕРТЬ 9 ОСІБ В ОГНИ.

ГЕРЛІВИЛ, Ню Йорк, 22. лютого. — Підчас пожару місцевого готелю Шиндлер-Прері, який занявся нині над раном, погоріло 9 осіб, а близько 30 віднесло поважні попарення. Пожар захопив сплячих гостий в комнатах і вони не могли дістатися на двір.

ПІЙМАЛИ БОЖЕВІЛЬНОГО, ЩО СТРІЛЯВ У ДОМИ.

ОМАГА, Небраска, 22. лютого. — Сильному відділови поліції вдалося зловити божевільного чоловіка, котрий від двох тижнів держав у стриху мешканців міста Омага й Кавнсил Блофс, стріляючи вечером з улиці в освітлені вікна домів. Арештований заявив, що він називається Френк Картер, є фармерським наемним робітником, та призвався до всіх стрілянин, з виїмком одної. Його відставлено до арешту, де його умовий стан мають розслідити лікарі.

ГОЛОДНІ СОБАКИ ЗАЇЛИ ЧОЛОВІКА.

ЙОНКЕРС, Ню Йорк, 22. лютого. — В одному гайку, якого вживають для уряджування всяких пікніків, найдено нині тіло 50-літного робітника Гарі Ґрифина, обдерте майже з усеї одежі та сильно покусане псами. З потоптаного снігу видно було, що покійний довго боронився перед собаками, котрих було дві. Поліція вже вислідила одну собаку й застрілила її.

ХОТЯТЬ СЛУЖБИ БОЖОЇ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.

Громадяне сел Хмелевки, Підгаєць і Хмелева на Володимирщині подали до митрополита Діонисія прощенне, під котрим є 332 підписи, щоб в їх церкві Служба Божа правилась українською мовою. При тому додають, що священик Павло Жиромський ставиться до їх прошення неприхильно, насміхається над українською мовою і йому в сьому підпомагає його брат Кость Жиромський, що виконує обовязки дяка. Коли селяни зложили се прошеннє священикови то він вимагав від них урядового ствердження підписів.

ОТРОЄНИЙ ГАРЕМ.

Лондонські ґазети повідомляють із Царгорода про таку страшну подію: Як звісно, парлямент в Анґорі ухвалив закон, який касує поліґамію (многоженство). Багатий Турчин Ахрам бей мав гарем із 36 жінками. Не хотів позбутися його навіть під загрозою вязниці. На другий день після того, як одержав повідомлення з загрозою вязниці, уладив величавий баль у гаремі. Жінки його явилися в найґарнійших шатах. Страви приготовив сам Ахрам бей і змішав до них отруї. На другий день найшли Ахрама бея і його трицять шість жінок неживими.

ВОВКИ НА ВЕСІЛЛЮ.

У місцевости Красне Село у стіп Уральських гір справляв богатий селянин Іван Невченко весілля своєї дочки. Весілля, по тамошньому звичаю, мало тривати три дні і три ночи з музикою й співами. Пили дуже багато горівки (бо в большевії вільно знова пити) і знамените кавказьке вино. Співали й танцювали, а на дворі падав сніг великими клаптями. Була ніч. Нараз роздався жіночий розпучливий голос. Всі сполотніли з жаху. Хтось оставив отворені ворота, а це недбальство використало шість голодних вовків, бо зявилися тут як непрошені весільні гості. Тота жінка що скрикнула, то була сестра молодої. Побачила як із кімнати сусідньої з весільною вискочив вовк із клунком у зубах. Її материнське серце зараз прочуло, що то могло статися. У тій кімнаті в колисці спала її 6-тимісячна дитинка. Вовк забрав дитину таки в пеленках, оповиту. Нещасна мати зімліла з жаху, так що ніхто не знав, що приключилося, тимбільше, що всі вже були пяні. Коли гості ратували зімлілу жінку, вбіг у хату один із Невченкових пастухів і скрикнув: „Вовки! вовки!" Він бачив, як із хати вибігло шість вовків, кождий мав щось у зубах. Всі заметушились. Переконалися, що колиска була порожна. Чоловіки озброїлися в рушниці, револьвери, пістолі й сокири на здогін вовкам. І місцеві жандарми побігли з ними. Цілу ніч обшукували околицю, але вовки скорше втекли у недалекі ліси. Рано найшли на лісовій дорозі шматки пеленок і перинки та ланцюшок із золотим хрестиком. Сніг був окровавлений, але трупа дитинки не найшли.

БЕЗПРИЮТНІ ДІТИ В БОЛЬШЕВІЇ.

Важною справою для советського уряду є велика скількість безприютних дітей. У всіх містах є вони. У Москві є їх 9,000, в околиці північного Кавказу 69,000, а загальне число їх є 300 тисяч. Найбільше з тих дітей утратили батька-неньку й дах над головою підчас горожанських війн і пошестей. Вони тепер підупали фізично й духово, тож є дійсною загрозою для суспільности. Бо за літа авантурних мандрівок вони набрали замилування до бурлацького життя. Ніяка контроля й опіка тут не помагають. Вони шляються під проводом найсильнійшого, жебрають і крадуть. Кокаїна для них ніяка новість, а злочинців чимраз більше. Вони чимраз більше привикають до злочинного життя, а дуже тяжко завернути їх на добрий шлях. Уряд задумує розмістити такі діти по селянських семях, щоби так рятувати їх для суспільности. Кождий селянин, що прийме таку дитину, одержить кусень землі й гроші. Число безпритульних дітей на **Україні** виносило в 1925 році около 100 тисяч, із них близько 20 тисяч у повному слова значінні не мали ніякого пристановища. Самособою на зиму число дітей збільшилося, бо звичайно на Вкраїну йдуть тоді безпритульні діти з півночі. Щоби зарадити цій нужді, радянське правительство задумало наложити в користь безпритульних дітей податок на горівку по дві копійки від фляшки. Дохід із того податку мав би принести два міліони рублів.

ДАВАЛИ „ЗАТОПЛЕНИЙ ДЗВІН" НА ЛОНІ ПРИРОДИ.

В Мінхені (в Баварії) основали собі „товариство прихильників світла", головою якого був книгар Йосиф Зайц. І той Зайц запросив 45 членів і гостей на збори на лоні природи над озером Теґерн. На другому дні зборів зібралося около 50 членів обоїго пола, зовсім нагі всі. Був виголошений прольоґ а потім нагі актори відіграли пєсу Ґергарда Гавптмана „Затоплений дзвін". Потім ще йшли відчити, танці, аж вкінці зявилася поліція й перервала це „торжество". Справа опинилась перед судом. Двох обвинувачених засуджено на грошеву кару по 150 марок або десять днів арешту. Всіх инших засудили на кару по 100 марок або по пять днів арешту.

ДЕ ПІДДУБНИЙ БУДЕ БОРОТИСЯ.

ФИЛАДЕЛФІЯ, Па. В четвер 25-го лютого в Филаделфії відбудеться велика борба в Метрополитен Опера Тавз. Виступить двох українських борців. В одній парі буде боротися Піддубний проти Італіянця Кальзо а Єрмак Харківський проти Поляка Артура Боґанца. Та боротьба викликає велике заінтересованне серед любимців спорту.

МОДЕРНИЙ РІНАЛЬДО РІНАЛЬДІНІ.

Найпопулярніщою італійською артисткою є Целіна Біянкі, співачка оперетки. Вона має талант не тільки голосовий і акторський але й... марнотратства. Все те, що заробляє — їй мало. Тому не диво, що рішила рятувати свої фінанси багатим подружжам. В останнім часі вона познайомилась з багатим землевласником Лікаті. Він оповідав їй про свої маєтки на Сицилії, а поводився з таким широким жестом, що підозрівали в ньому справжнього Креза. Цей добродій намовив артистку поїхати з ним на Сицилію. Артистка взяла від директора театру 160.000 лірів задатку на сукні до нової вистави і воліла виїхати люксусовим автомобілем у романтичну подорож. Виявилось, що пан Лікаті є ватажком опришків і за ним розписали стежні листи. Пару наречених вхопили в дорозі. Артистка Біянкі не внесла скарги на свого товариша породожі, дізнавшись ким він є. Імовірно він поводився з нею як слід. Тому відповідатиме перед судом лише за инші численні злочини, а сініоріна Біянкі за легкодушне зірвання театральної умови.

„ЧУДО".

В місцевости Девечар (на Мадярщині) у тамошній церкві — так вірять селяне — показалася на доливці постать Богоматери, таксамо як недавно в місц. Надьсакач. Війт пояснив селянам це чудо так, що то олива виллялася на доливку з лямпки, що світиться перед іконою, з того на землі повстала наче велика людська постать. Це пояснення не вдоволило народа. Нарід хвилювався й зайняв ворожу поставу супроти війта. Мусіла прийти жандармерія на поміч війтови. Церковні власти є тої самої думки, що й начальник громади. Але нарід і дальше вірить кріпко в чудотворну появу. День і ніч тиснуться великі маси народа з цілої околиці, щоби побачити чудотворний образ. Слідство виявило, що автором того „чуда" є якийсь Юлій Ґаль. Його також засудили були свого часу в Надьсакач за таку саму провину на грошеву кару. Тепер розсліджують стан здоровля Ґаля, бо можливо, що сей сільський пророк, то божевільна людина.

ЗАМОК, ЯКИЙ ЗІДЯТЬ ЩУРІ І МИШИ.

В 1772. році маршал Шверін побудував замок Шверінсбурґ у Макленбурґії. То один із найґарніших німецьких замків. Десятки літ у замку цьому не жив ніхто. Та недавно теперішній його власник постановив відновити замок і замешкати в ньому. Тому скликував знавців будівельних і разом поїхали до замку. Як відчинили браму, побачили, що в будинку аж кишить від щурів і мишей. Вони так дуже пережерли середину замку, що відбудова коштувала би около міліон золотих марок. Тому власник замку понехав свій плян і оставив замок дальше для виключного ужитку цих гризунів.

Англійські посли проти принятія Польщі до Ради Ліґи Народів.

ЛОНДОН, 23. лютого. — Парляментарний комітет Ліґи Народів на зібранню, в якому взяло участь 400 послів, приняв резолюцію, в якій спротивляється принятію Польщі і інших малих держав у члени Ради Ліґи Народів.

ДЕ ДВОХ СВАРИТЬСЯ, ТРЕТІЙ КОРИСТАЄ.

ЖЕНЕВА, 22. лютого. — Спір Франції з Анґлією з приводу предложення, аби Польщу принято яко члена Ліґи Народів, покінчився так, що кандидатуру Польщі відкинено, а принято кандидатуру Еспанії на осінню сесію Збору Ліґи Народів.

СКЛИКАННЄ ЛІҐИ НАРОДІВ.

ЖЕНЕВА, 22. лютого. — Раду і Збір Ліґи Народів скликано на 8-го марта.

Рада відбудеться під проводом Японця барона Ішії. В програмі нарад є між іншими принятте Німеччини яко постійного члена Ради, але про інші держави нема і згадки.

ЛИТОВСЬКІ ПОВСТАНЦІ ІДУТЬ ОСВОБОДЖУВАТИ ВИЛЬНУ.

ВІДЕНЬ, 21. лютого. — Сюди наспіли вісти з Варшави, що литовські повстанці перейшли польську границю і поступають в напрямі Вильни, щоб освободити стару литовську столицю.

ХОЧЕ ВІДКИНУТИ ДОВГИ БЕЛЬҐІЇ.

БРУКСЕЛЯ, столиця Бельґії, 22. лютого. — В бельґійському парляменті внесено предложенне, щоби Бельґія відкинула всі военні довги, а принялась платити тільки сі, що їх затягнула по перемирю і то тільки з того, що одержить від Німеччини на основі пляну Доса.

ПАПА РИМСЬКИЙ І МУССОЛІНІ.

РИМ, 22. лютого. — Папа римський Пій XI написав лист до свого державного секретаря кардинала Ґаспарі, в якому каже, що уступки премієра Муссолінія для Ватикану і католицької церкви не мають значіння. І тому, каже, Ватикан не змінить свого відношення до італійського правительства, хиба прийшло би до взаїмного порозуміння й угоди.

НА ДАЛЬШІ МУКИ.

РИМ, 22. лютого. — Постійна мандатова комісія Ліґи Народів, яка тут радила, постановила далі оставити Сирію під управаю Франції.

ЮГОСЛАВЯНСЬКИЙ КАРДИНАЛ.

БІЛГОРОД, столиця Югославії, 22. лютого. — З Риму повідомляють, що тутешній хорватський архиепископ Роді буде іменований кардиналом.

НІМЕЧЧИНА КУПУЄ РОСІЙСЬКЕ ЗОЛОТО.

БЕРЛІН, 20. лютого. — Німеччина закуповує від російського уряду золото, платячи анґлійськими паперовими грішми.

ЩЕ ВЯЗНЯТЬ ПРИКЛОННИКІВ ЗІНОВЄВА.

БЕРЛІН, 22. лютого. — З Петербурга („Ленінґраду") повідомляють, що там знову арештовано богато приклонників голови „комінтерна" Зіновєва.

ВІЙНА В МАРОКУ.

ПАРИЖ, 22. лютого. — В урядових кругах заявляють, що Франція приготовляє вже обнову війни проти Ріфів у Мароку.

ПОДІБНИЙ ДО ЦАРЯ.

МОСКВА, 22. лютого. — По Петербурзі розійшлась учера чутка, що цар Микола вернувся до зимової палати. Під палатою зібралось богато публики, яка домагалась, щоб царя арештовано. Вона успокоїлась, як советські урядовці їй пояснили, що се не цар а пекар Микола Євдаков, котрого через те, що дуже подібний до покійного царя Миколи, принято яко актора, щоби грав для фільмових театрів царя.

ЗАМЕРЗЛО 300 ДІТИЙ-СКИТАЛЬЦІВ.

БЕРЛІН, 20. лютого. — З Москви повідомляють, що до Вороніжа приїхало на зелізничу стацію в тягаровому поїзді 300 замерзлих дітий-скитальців. Їх туди вислала советська влада з північних міст в запертих возах.

МАНЕВРИ НА УКРАЇНІ.

БЕРЛІН, 20. лютого. — На Україні відбулися в половині сього місяця маневри біля польської і румунської границі на Поділлі.

На маневрах був комісар війни Ворошілов і шеф ґенерального штабу Тухачевський.

УКРАЇНІЗАЦІЯ.

ХАРКІВ, Україна, 10. лютого. — Українізації не переведено вповні в урядових установах через те, що богато урядовців Москалів відказались учитися української мови. Їм тепер продовжено речинець ще на один місяць, з тим, що коли не виконають розпорядку до того часу, то будуть прогнані з посад.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Ситі і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

БОЛЬШЕВИЦЬКІ ВПЛИВИ ТОПЛЯТЬСЯ

Як причинок до факту, що на послідній три-окружній конференції майнерської юнії з дистрикту твердого вугля, скликаній для затвердження умови з властителями копалень, було всего 2 (словами: двох) большевицьких симпатиків, принесла вже тиждень тому назад ґазета Илинойс Майнер, орґан майнерської юнії, статтю, в якій писалося:

„Комуністична революція в Злучених Державах вже на добре розвалилася. Фостер (один з провідників большевицької пропаґанди в Америці) вернув до Москви, щоби боронити там своєї політики вертіння зі середини, а Рутенберґ (другий провідник, але противник попередного) пішов за ним, щоби доказати, що треба держатися політики вертіння із зовні.

„Минувшого літа до Злучених Держав приїхав був представник Третого Інтернаціоналу, щоби розглянутися в краю та подивитися на грозячу революцію. Прислухавшися, як тарахкочуть розвільнені шруби, засуви й цвяхи в большевицькій машинерії, він постановив, що комуністична революція потребує тут ліпшого соломяного боса, як Фостера. В сей спосіб вертячи зі середини в юніях, Фостер вивертів себе самого з впливу серед комуністичної партії, а Рутенберґ став чоловіком, який мав почати вертіти з верху.

„Нам здається, що Росія на загал розтрачує за богато часу й гроша на наших комуністів домашньої роботи. В Америці ніхто не бере комуністів серіозно кромі одного департаменту судівництва, який занадто глупий, щоби доглянути, що цілий комуністичний рух в Америці се один великий „джовк". Горожани сього демократичного краю ані вухом не ведуть на большевицьку пропаґанду. Їм уже наливали всякої пропаґанди, що їм аж ухами переливалася. Нині вони вже на всяку пропаґанду руками махають. На всякого, хто сунеться до них з большевицькою пропаґандою, дивляться вони так, як люди, зібрані на богослуженню, дивляться на смердюха („сконка"), що зайшов до церкви."

СКРШИНСЬКІ І РАКОВСЬКІ ДВА БРАТАНКИ

Нюйорський дневник Таймс почав від якогось часу подавати голоси найвизначніших европейських політиків про важнійші питання світової політики. Говорили зі сторінок сеї часописи визначні політики Анґлії, Франції, Німеччини, і других країв. Заговорили нарешті й наші „приятелі", з одного боку польський міністер заграничних справ Александер Скршинські та російський представник в Парижи Кристіян Раковський.

Хоча перший говорить про Польщу, а другий говорить про Росію, — два краї, здавалобся, до себе ворожі вже самим своїм положеннєм, — мимо сього обі статті писані так, що українському читачеви ніяк не може не кинутися в очи величезна подібність межи обома заявами.

І пан Скршинські і пан Раковський запевняють читачів Таймсу, що їх держави являються вислідом неминучих і непоборимих умов. Що Польща, чи Росія, є конечним плодом історії.

Далі і один і другий впевняє, що Польща, чи Росія, є з нутра сильно затвердженою державою. Скршинські доказує, що сила Польщі лежить в складі її населення, в її історії та ґеоґрафічнім положенню. Пан товариш Раковський доказує менче-більше те саме про Росію.

Ще далі Скршинські показує, яке велике торговельне значіння має Польща, а пан Раковський доказує, яке велике торговельне значіння для всего світа має Росія. І один і другий показує світовим капіталістам, які то великі золоті ґрушки можуть для них вирости на польській, чи там московській, вербі.

Та що найбільше вдаряє в очи українського читача, то згідна мовчанка польського ґрафа Скршинського про те, яке то населеннє засіло найбогатші землі під Польщею, та які то землі під польською окупацією малиб мати найбільше торговельне значіннє для світа; та мовчанка пана товариша Раковського про те, які саме землі під Росією моглиб мати се значіннє для торговлі світа. Словом, про українські чорноземи, про українські богацтва на землі й під землею, про українську пшеницю, цукровий бурак, про українське дерево, про український вуголь і зелізо, — мовчать перед світом згідно й ґраф Скршинські і товариш Раковський.

Відомо, ґрафови Скршинському, можнаби сказати, ніхто там не може подивуватися. На те він пан з панів, щоби знати засаду, що злодієви про крадіж чужого добра не згадувати. Та ся мовчанка троха менче лицює товаришови Раковському, який прецінь представляє партію, яка кождого дня божиться, що вона завзялася викорінити з світа все злодійство. Ще менче лицює мовчанка Раковському з огляду на те, що він жеж був колись президентом „свобідної радянської української держави". Він повинен був бути обережнійший, коли засідав на одну злодійську лавку з нащадком старої злодійської польської шляхти й польської державної господарки. Повинен би він був подбати за зазначеннє якоїсь ріжниці межи собою а паном ґрафом — хочби з огляду на нещасність большевицьких найміттів та не утруднювати їм їх і без того тяжкої роботи.

АРХИЕПИСКОП ЦЕПЛЯК.

Дня 17. лютого помер польський архиепископ Цепляк, який перебував на американській землі від 10. падолиста м. р. Його особа заслугує на увагу, а особливо нашу.

Перебувши 13 місячну большевицьку тюрму та з трудом уйшовши смерти дістав він вкінці дозвіл на виїзд з большевицького царства. Так то виїхав сімдесятьлітній старець до Риму, а звідти до Америки. Тут обїхав він майже всі польські кольонії. Всюди витали його як героя і мученика. Витали не тільки Поляки, але й Американці, не тільки католики, але дуже часто і визначні протестанти.

Арх. Цепляк людина звичайна. Не є він ні великим вченим, ні знаменитим проповідником. Але здобув собі подив цілого світа своєю мужною поставою, стоячи непохитно в обороні церкви в обличю смерти. Тут виявився його сильний характер, геройський почерк його вдачі, а перед такими чертами клонить голову й противник.

Його характер можна було пізнати в Америці ще й з другої сторони, для нас особливо цікавої. А є нею його польська душа, його прямо подиву гідна привязанність до свого народу, його історії і його мови. Не було в арх. Цепляка ні одної мови, ні одного привитання, деби він не загрів старих і молодих до вірности свому народови, деб він не взивав малих дітей, щоби молилися і говорили між собою виключно по польськи, деб він не виказував чару мови Міцкевича, Словацкого і Сенкевича. Що дальше, при катехізмі питав він рівночасно дітий про важнійші події з історії Польщі та про великих польських писменників. А коли прийшов до духовного семинара, в якім виховуються польські клерики під доглядом айришських професорів, першим його питаннєм було: „Хто був Скарга?" А коли молодий богослов відповів, що був знаменитим польським проповідником, а більше не знав що сказати, епископ Цепляк дав таку науку: „То правда, що Скарга був священиком, але він був заразом і великим сином і учителем цілого польського народу і з тої якраз сторони вам треба його пізнати". Арх. Цепляк ставив до богословів ще инші питання, а всі з історії Польщі і з польського писменства. Відповіди випадали декуди дуже слабо і він на закінченнє виголосив сердечну батьківську науку взиваючи їх, щоби робили те що й Богу миле, а саме, щоби шанували в першій мірі свою мову, щоби її добре виввчили, щоби тільки на тій мові навчали, щоби добре вчилися історії польського народу, щоби знали його геройську минувшину та його пречудні твори духа, бо тільки з таким знаннєм зможуть вони бути корисні церкві і свому народови. Бо тільки будучи добрими Поляками зможуть бути й добрими католиками. „Таке говорить вам, мої діти, сімдесятьлітний старець, що стоїть над гробом і який хотівби вмерти в спокою за гарну будучність католицької церкви і цілого польського народу", — сказав на закінченнє арх. Цепляк.

Був він рівнож і на річних зборах товариства польських священиків в Америці, на яких порушено між иншим справу попертя Польської Ради Суспільної Опіки. Та Рада, це головно орґанізація світська, яка має за ціль обєднати американсько-польську еміґрацію. Належать до неї головно Поляки католики, але є й невелике число некатоликів-членів. Це послідне було притокою, що частина польського католицького священства бокувала від Ради і спинювала її поширеннє. Щоби уникнути хаосу в тій справі, поставлено її під наради на зборах згаданого товариства католицьких польських священиків. Почесним предсідателем був арх. Цепляк, а нарадами проводив польський епископ Роде. По дискусії забрали слово оба церковні достойники і в горячих словах взивали священство вступити в ряди тої народної, обеднуючо-гуманітарної інституції. Арх. Цеплякови зробили при тій нагоді величаву овацію.

От таким був арх. Цепляк, що був добрим католиком, але й вірним і добрим сином свого народу. Що мав добре серце, але й широкий світогляд. Що був в церкві і в народі, що вмів погодити інтерес національний з церковним. А міг се осягнути, бо ставив справу загальну висше свого власного „я", висше своєї амбіції, бо мав всегда перед очима польський нарід як цілість, а не дві його касти: духовну і світську.

Повинуючися Римови відізджав арх. Цепляк до Вільна, щоби зайняти призначений тамже для него епископський престол. Нерадо тамтуди їхав. Та судьба була для него й тим разом ласкава. Захорував перед самим виїздом і помер на землі Вашинґтона. Не засів в тім місті, яке обвите злочином польського розбишацтва.

ДОПИСІ.

ДЖЕРЗИ СИТІ, Н. ДЖ.

Вражіння з Ялинки-Концерту.

Читаючи Свободу я найшов оголошеннє, що заходом „Українського Демократичного Клюбу" при співучасти Укр. Тов., Бр. і Сест., в неділю, дня 7-го лютого с. р., перший раз в Джерзи Ситі, Н. Дж. відбудеться спільна ялинка-концерт в Вайт Іґел Гол, при Нюарк Аве. Про се я чув вже й передтим, і тому набрав я охоти і собі піти на сей вечерок. Самому мені по вечерках ходити не випадає, коли в мене є жена й діти, отже постановив я піти з родиною в означений час. Наближаючися до галі, зауважив я при вході до галі два повіваючі прапори, український і американський. Гарно, думаю собі, що це Українці між чужинцями вивішують свій прапор на гали. При вході на галю взяли від мене тикети, роздерли на дві части, одну дали мені частину і вручили нам пять примірників надрукованої програми. При вході женський комітет припняв нам до боку гарно викінчені відзнаки, краски української американської, за які я заплатив осібно. Комітетові запровадили нас на наші місця. Хоч було ще доволі вчасно, зібралось уже поважне число гостей. Сама галя гарно освітлена і пристроєна окрасами з полотна, американської краски. Перед заслоною на сцені обох сторін видніли дві ялинки. Одна з них гарно прикрашена ріжними прикрасами, електричними лямпками, тощо. Друга ялинка бідна, не прикрашена нічим, лише кілька кукурудяних папок видніло, виглядала мов неодіта сирота на Різдво. Коло прикрашеної ялинки висів прапор американський а коло бідної ялинки висів прапор український. „Мамо", — питає одна дитинка, — „чому ця ялинка не прикрашена, не убрана як тамта?" — Жена каже: „Певно їм окраси не стало". Але й старшим було цікаво знати, длячого воно так. Та чому такі прапори при ялинках?

Перед сценою молоді хлопці зі скрипками в руках, при пяні молода панна, а по середині п. В. Ґела, приготовляв орхестру цих молодиків до грання. Галя скоро виповнялась по береги. Комітетові зі синьо-жовтими лентами на рукавах чемно услугували гостей на гали і при касі. Гості почувались немовби на родиннім торжестві. Програма була свого рода першою появою. Гарно зредаґована, дуже гарно викінчена, з анонсами в програмі, перекладаними віршами, влучно написаними.

На гали погасло світло. Прикрашена ялинка засвітила прибраними електричними лямпками. Заграла орхестра. Всі гості вставши з місць заколядували за орхестрою „Бог Предвічний". Оден з гостей (мабуть комітетовий) повіншував після народного звичаю. Ще раз заколядували другу часть послідньої строфки і все утихло. Гості посідали в свої місця. На цену увійшов добр. С. Ядловський, який привитав гостей в імени Укр. Дем. Клюбу і в своїм вступнім слові згадав загальну ціль вечерка. Як господар дому в рідному краю, до якого прийшли колядники заколядувати, витав він нас після старинного народного звичаю і дякує колядникам, що не минули його дому з колядою.

Пішов вечерок точно після програми. Ся програма складалася з двох частей, гарно дібраних пісень, коляд, соль, монольоґів, орхестри і т. п. Хор мішаний, Тов. ім. М. Лисенка, вдачно відспівав першу точку „Почаївська Божа Мати" в супроводі барітонового соля, яке співав добр. Гр. Шустикевич. Панна Марія Ґела співала сопранове сольо. Голос в неї гарний і приємний. Вона виступала два рази і за оба рази гості нагородили її грімкими оплесками. Хор української дітвори, який співав коляди, зробив надзвичайно гарне вражіння на гостей. Не меньше раділи гості почувши молодих українських хлопців орхестру, яка відограла вязанку пісень, під проводом свого управителя добр. Василя Ґели. „Сон" віддеклямувала молоденька дівчина Марія Соколяк; в деклямації згадано, як український еміґрант, мандруючи по Америці, не може забути за свою матір і вітчину. Згадана Марія Соколяк гарно вивязалась з деклямацією. Щедрівки, які співав мішаний хор, як другу точку свого виступу, зробили особливше вражіння на гостей. Дуже гарно випали.

Про ціль вечерка виголосив промову добр. Михайло Угорчак. В своїй бесіді він згадав про значіння коляд, Різдвяних свят, Нового Року і т. п., про народні звичаї, перейшовши після ріжних осель, на підставі записків історичних ще від третого віку. Згадав він, що Різдвяні і другі свята сього сезону є часом переломовим, коли зачинається нове життя. Так воно бувало віками, так воно і є тепер. І в нас настала зміна на лучше. В нашій громаді настав новий лад взагалі, а на поли нової орґанізації Укр. Дем Клюбу особливо. Заохотив всіх присутних, аби приступили в члени сеї нової політичної орґанізації, вказуючи на користи з неї. При кінци вказав на ялинки, які пригадували присутним Різдвяні свята в Америці прикрашеною ялинкою і нужду в рідньому краю бідною ялинкою. Дальше взивав присутних памятати за рідний край і рідних свояків.

Різдво в голодному селі знаменито змалював в своїм монольоґу п. Іван Сосульський. Прибраний як бідний селянин, представив дійсний стан наших бідаків в рідньому краю підчас свят. Коли він клячучи благав Всемоґучого, щоби змякшив серця тих Українців, що живуть в Америці, щоб не забули за своїх рідних, мішаний хор співав за сценою тихесенько „Боже великий, єдиний".

Після монольоґу була спільна проскурка і збірка на Рідну Школу. Добр. Мих. Угорчак виступив на сцену, де був уложений мішаний хор. В імени Укр. Дем. Клюбу пожелав присутним всего доброго й веселого з Новим Роком, ділючись з присутними проскуркою. На галю пішло 12 Українок, які роздавали проскурку відповідно приладжену і збирали жертви на Рідну Школу. Підчас сього мішаний хор співав народні пісні.

Тепер наступила павза і конець першої части вечерка.

Після короткої павзи, на сцену виступив мужеський хор Тов. ім. М. Лисенка, який відспівав знаменито „Огні горять". Скрипкове сольо надзвичайно гарно відограв п. Василь Ґела, якого гості не хотіли пустити зі сцени, так що мусів грати кілька кусників надпрограмово. Орхестра молодих Українців вдруге відограла гарно дібрану вязанку народних пісень, під управою свого учителя п. В. Ґели, за що гості нагородили їх грімко оплесками. Монольоґ „Концерт" знаменито віддав п. Володимир Кушнір. Відповідно убраний і схарактеризований, в цилиндровім капелюсі, з паличкою в руках, розвеселив всіх гостий, які нагородили його здорово оплесками. П. Гр. Шустикевич відспівав барітонове сольо „Віє вітер" під кождим зглядом вдоволяючо. Шкода, що так гарний голос марнується при праці у фабриці. П. Шустикевич не повинен марнувати часу, а використати свій гарний голос десь в оперовім домі, на славу свого народа а на поліпшеннє своєї долі. Много наших людей марнують свій природний талан лише длятого, що самі не мають відваги рушитися між знатоків-чужинців.

Хор мішаний відспівав вдачно по анґлійськи „Good Night".

З Американців на сцену вийшов п. П. Екс. О. Брайн, який своєю бесідою заохотив всіх присутних. Він є обзнакомлений з відносинами українського народа і на сю тему говорив. При кінци згадав, що для Українців в Америці лишається лише одно до роботи, чим вони можуть помочи рідному краєви, а це: орґанізувати політичні клюби, брати участь в американській політиці, добиватися в сей спосіб політичної сили, як се робили і роблять Айриші, а тоді певно Злучені Держави не відмовлять своєї помочи Українцям в їх змаганнях національної независимости.

Гості подякували бесідникови грімкими оплесками. Його слова мають велике значіння для українського народа не лише в Джерзи Ситі, але по всій Америці.

Добр. С. Ядловський подякував присутним гостям за те, що прибули на сей вечерок, подякував зарядчикам сего свята, згадав, що на Рідну Школу зібрано між гостями $51.73, які перешлеться до Обєднання, дальше подякував орхестрі молодих хлопців і їх управителеви, подякував добр. О. Брайнови за його щирі слова, а прикінці подякував Хорови Тов. ім. М. Лисенка, всім солістам, бесідникам, монольоґістам і діриґентови добр. Андрію Ґелі за його працю і заходи. Також заохочував, щоби люди вписувалися до Клюбу в члени.

По сім мішаний хор відспівав „Жала Уляна" дуже гарно, а закінчив концерт народним гимном „Ще не вмерла Україна".

По скінченню співу всі вдоволені розійшлися домів, згадуючи про те, що вони бачили і чули. Неодному пригадалися його рідні, які терплять вріднім краю в голоді і холоді під ляцькою кормигою.

При кінці мушу згадати одно, що добр. А. Ґела вивязався знаменито зі всіми хорами, солями і т. п. Тов. ім. М. Лисенка може почванитися, що має такого знаменитого управителя в особі А. Ґели. Кождий, думаю, є гордий під його батутою виступати на сцені. Також і це замітне, що з родини добр. А. Ґели було сім осіб на сцені, всі правдиві артисти. Сим здається мало хто з наших земляків може почванитись.

По концерті-ялинці і я прийшов домів, та не лише з родиною, але ще і з гостями з Ню Йорку, які не могли наговоритися, які вони вдоволені, що прийшли на сей вечерок. Думаю, що хто не був на сім концерті, має за чим жалувати.

Присутний громадянин.

ФАЛШИВА ЦАРІВНА.

В одному з попередних чисел подали ми вістку, що в Берліні перебуває в лічниці якась Росіянка, Чайковська, про яку кажуть, що вона є наймолодшою дочкою царя Миколи II. царівною Анастазією. До тепер вона із ріжних причин скривалася, аж щойно тепер виявила своє царське походження.

Якже вона втіка перед страшною долею, що стрінула цілу її родину? Свою історію вона розказує так: Більшовицький старшина Чайковський, що перебував в часі екзекуції на царській родині в Екатеринбурзі, зовсім випадково зайшов на місце екзекуції. Там між трупами найшов живу ще царівну Анастазію, забрав її і втік з нею з совітів. Після того оженився з нею, але недовго потім згинув в бою в рядах денікінської армії. Чайковська дісталася з рештками армії до Болгарії, де перебувала довший час, а в останніх часах переїхала до Берліну.

Ця історія дуже заціκавила круги російської еміграції. Знайшлися такі, що пізнавали царівну і по чертах лиця і по відомостях, які вона мала про „свою рідню". Появилася навіть чутка, що цариця — вдова, мати Миколи II, що перебуває тепер в Голяндії, взяла на себе кошти перебування пані Чайковської в берлінській лічниці. Але чутка чуткою. Бувша цариця вислала до Берліну свою дочку Ольгу, щоб та провірила справу на місці. Ольга стрінулася із Чайковською і після того заявила, що між Чайковською і царівною Анастазією немає найменшої схожости.

Так остаточно здемасковано ще одну „фалшиву" царівну. Та хіба на цьому кінець? В ріжних закутках Европи, та не тільки Европи появлятимуться ще нераз царівни і царевичі, що схочуть легким коштом зробити добрий інтерес.

— Слухай, позич мені 20 золотих!
— Овшім — у кого?

—o—

— Чи це правда, приятелю, що твій син купив уже третій інтерес і ще ні разу не збанкротував?
— Він від дитинства страшний дивак.

Лікар: Думаю, що треба вирізати вам сліпу кишку, щоби вменьшити ваші болі.

Хорий: Пане доктор, чи не можна що инше?

Лікар: А то чому?

Хорий: Бо сліпу кишку мені вирізали ще два роки тому.

—o—

БИЙ ЩУКИ З ВІРЛОМ.

У німецьких газетах читаємо, що в місцевости Ізен біля Мільдорфа (в Баварії) зловили велику щуку (щупака), що мав на спині голову й кігті хижого птаха, решти вже не було. Отже того птаха мусіла риба потягнути у воду й він утопився, бо не міг рівнятися щодо сили зі щукою. Дехто може не повірить у таке, а всетаки воно правда. Фахові природничі газети пишуть, що таке може приключитися чорному вірлови, який живиться рибами, що їх ловить у водах зарослих очеретом. Рибаки вже нераз зловили такого коропа або щуку, на колючках яких замоталися вірлині ноги. І так біля міста Опельн зловив рибалка під млинським колесом щуку, що важила 18 фунтів, а на плечах мала вона ще ноги вірла і то з одної ноги вже лише два кігті, а друга нога була ще ціла аж до сустава. В наймаркському озері рибалки зловили в зимі велику щуку, а в її спині були вросли кігті вірла. В громаді Найлер (у Віртембергії) рибалка Кравс зловив коропа з кістяком великого хижого птаха. Таку боротьбу риби з вірлом бачив годовець риб. Він стояв на греблі ставу й побачив дуже сильного хижого птаха, що кружляв високо над водою. Нараз лискавкою кинувся на плесо води з такою силою, що вода присɴула на метер високо. Орел ударив дуже тяжкого, майже двацятьфунтового коропа й старався схопити його з води, але це йому, самособою, не вдалося. Величезна риба плила дуже скоро під поверхнею води й тягла за собою вірла, що мав ноги аж по живіт у воді. Плив так яких двацять метрів із коропом, та видно, що переконався, що воно дарма а й небезпечно, бо випустив коропа. Короп зараз занурився. Але голодний хижий птах не понехав ловів, покружляв іще яких пять хвиль понад водою й зловив иншого, лекшого коропа.

Часопись „Свободу" читає до сто тисяч людий, тому вона є найліпшим посередником для оголощень.

АНТІН ЛОТОЦЬКИЙ.

НА СВІТАННІ ВОЛІ.

Оповідання з визвольних сербських змагань.

(6)

— Будемо з твердинь боронитися, казали, й військо відсіля вербувати. А тимчасом пішлім до сусідних башів послів із проханням дати нам поміч.

Усі села довкола Београду держали з усташами. Що яничари позамикалися, а турецькі беї та спаї не лучилися з ними — мали Серби якийсь час спокій. Та Юрко не змарнував цього часу спокою.

Де міг там нищив субашів. За його прикладом ішли й другі отамани, громадилися нові ватаги та вибірали собі начальників.

— Зле, — каже о. Атанасій до Юрка — кожен із отаманів робить на свою руку й нераз один одному шкодить.

— І я так думаю! — відповів Юрко. — Треба конче скликати скупщину та вибрати якусь спільну владу, яка видавалаб прикази й якої всі слухалиб. А то всі наші зусиля підуть на марне.

І скликали спершу малі скупщини в поодиноких місцевостях. На цих скупщинах усі пересвідчилися, що треба скликати одну спільну скупщину. На малих скупщинах над владою радили, яку треба завести, по повітах суди постановляли.

А потім скликали спільно велику скупщину.

Почалася вона богослуженням, проповідь мав о. Атанасій. А на скупщині перший говорив Милош Обренович, що вже тоді славою був другий по Юркови.

Говорив він палко, взивав до згоди й до єдности.

— Брати Серби, — кликав він — тільки єдністю, тільки згодою будемо сильні, тільки єдністю, тільки згодою здобудемо право своє, здобудемо самостійність! Щоби та згода настала, щоби не було непорозумінь між нами, виберім собі раду старших, яка всім кермувалаби, якої всі слухалиб.

Тут виступив купець Теодосій і каже:

— Щоб лад і порядок був, щоби всі слухали, треба вибрати одного начальника, одного князя.

На це закричали отамани:

— Ні, ні, ні! Годі! Ми всі рівні між собою — не треба нам князя. Раду спільну виберемо й вона буде правити.

Купець Теодосій здвигнув раменами:

— Як думаєте, та я всеж таки пересвідчений, що краще, коли один приказує; тоді й лад певний і перемога певніща.

Тут виступив Юрко:

— Правда твоя, друже Теодосіє, добре воно, коли один править, а ще в таких часах, як ось тепер, у часах війни. Та ми за довго були в неволі й зависть звинула своє гадюче кубло в груди кождого з нас. Отся зависть і кожного з проміж нас відстрашить, колиб навіть і ввесь народ жадав, узяти в руки всю владу. Тому хай не буде одного володаря, але хай буде один приказ. Моя рада така: виберім дванацять воєводів, а ці воєводи творитимуть спільну раду. Що рада воєводів ухвалить і прикаже, всі мають слухати.

— Не добре буде, — сказав невдоволено купець Теодосій — де багато господинь, там хата не метена.

— Добре буде — сказав йому шепотом о. Атанасій. — Правити будуть не воєводи, а Юрко, хоч і не вибраний. Усі воєводи його слухатимуть, бо він із них найрозумнійший. Як він скаже, так і буде.

— Хіба що так! — відповів купець Теодосій та невдоволення зникло з його лиця.

І вибрали дванацять воєводів на дванацять повітів. Усі ці дванацять і кермували повстанням. Та всі вони, хоч Юрка ніхто не вибирав начальним вождом, віддавали першенство йому. Ба не тільки першенство віддавали, але й приказів його слухали.

А було так не тому, що Юрко був хоробрійший, або смілійший. Хоробрі й смілі були всі, а тому, що був розважніщий за всіх і чи в щасті, чи в нещасті однаковий. Велося йому, не гордився цим і не забувався, а не велося, не тратив голови, ні розваги, вмів собі раду давати. Тож по раду нідокого, тільки до нього зверталися. Хоч і не мав він начальної влади, то всеж таки і на раді, й у війні всі вважали його перцим і навіть звали його: господарем, цебто тілько що князем.

А було так тому, що нарід увесь вірив йому й воєводи вірили.

Правду говорив о. Атанасій.

Оттак було в Сербії, а тимчасом вісти до султана йдуть про все.

І кличе султан сербського башу до себе, а той каже йому:

— Так, повстала рая проти дагіїв, але й муслеми помагають, бо й їм дагії зі своїми яничарами залили сала за шкуру.

— А ти від чого там? — каже султан.

— Я не маю сили, щоби їх змусити до послуху; вони мають яничар, а я що.

— То кажеш і Турки вдоволені, що Серби бють дагіїв? — каже султан.

— А вжеж! — відповідає баша.

Тоді султан скликав великий диван, раду султанську.

— Дивні вісти доходять до мене — почав султан — сербська рая повстала проти дагіїв, але й правовірні муслеми помагають, ба навіть баша не криє вдоволення з цього, що рая бє дагіїв. От того то я й зізвав сьогодні великий диван, щоб раду дали ви мені, що діяти.

І стали говорити султанські дорадники. І всі були цеїж думки, що дагіям діється по заслузі, бо їм не слава Пророка в голові й не добро держави, а власна користь. Де ходить про їх користь, там вони не перебірають, не питають чи рая, чи муслем, над усіми знущаються, усіх давлять — їх правління неправда, а правда в погорді в них.

Тоді султан:

— Правду сказати, то в душі й я вдоволений, що рая заливає сала за шкуру дагіям і їх яничарам за їх зухвальство й самоволю, алеж годі мені похвалювати бунти, та ще й християнської раї. Мушу. мати в тямці це, що дагії й яничари муслеми й мені слід обстати за ними. От, тут притичина. Тут радьте, як мені вибристи з цього...

Тоді виступив бей Селім, сивий як голуб старець і каже:

— Треба тут так зробити, щоби був вовк ситий і коза ціла. Треба вислати до Сербії військо, успокоїти раю й погодити країну з яничарами. А яничарів змусити, щоби слухалися баші.

— Добра рада — притакнули всі.

А султан:

— Коли всі згідні на це, то я так і зроблю:

І видав приказ боснійському везирові зібрати військо, ввійти до Сербії, успокоїти народ і країну з яничарами погодити. Згода малаби бути така, що Серби зложать оружжа, а яничари приречуть слухатися баші.

Боснійський баша став готовитися до походу.

V.

Під Београдом.

Надійшла осінь. Дагії з військом зачинилися в Београді, а Серби обступили місто.

— Треба конче здобути Београд а яничарів вибити до ноги — сказали сербські воєводи на нараді.

Та ба! Легко то сказати: здобути Београд. Београд неабияка кріпость. Окружали його глибокі рови, високі вали, товсті мури, а на валах і мурах стояло повнісінько гармат.

— Голодом мусимо взяти його — казав Милош Обренович.

— Щоби Београд голодом узяти, на це треба замкнути його військом із усіх боків. А як це зробити, коли Београд лежить над ріками. Із одного боку Сава, а з другого Дунай. Нема иньшої ради тільки з двох боків обступити Београд таборами й так ждати на приїзд везира.

А боснійський везир Бекір баша уже був у дорозі до Сербії. Ішов із заходу з Босни шляхом, що вів берегом ріки Сави.

Бекір баша був це старий, досвідний Турок.

Заки перейшов границю Сербії, післав послів і до дагіїв і до Сербів.

— Приходжу — сповістив — на приказ султана, щоби привернути в країні мир і згоду...

І дагії й Серби відповіли:

— Хтож не бажавби мира та згоди!

Юрко скликав воєводів на нараду.

Кажуть воєводи:

— Туркам годі вірити. Усі ще тямимо як вони поводилися з нами, коли ще дагіїв не було. — говорили одні.

— Щож діяти? — питали другі. — Ходять слухи, що Бекір баша веде зі собою великанські сили.

— Мені здається — каже Юрко — що це Бекір баша сам розпускає такі вісти, буцім то він іде з великанськими силами. Де йому було їх так на борзі набрати?

— Може воно й твоя правда, воєводо Юрку, та всеж таки треба пересвідчитися, чи воно справді так? Ануж султан дав йому більше війська, що тоді? — каже якийсь із воєводів.

— Що тоді? — на це Милош Обренович. — Тоді нема нам чого ждати під Београдом, а мерщій скритися в горах, там укріпитися тай із відтам переговорювати з Бекір-башею.

— Певно, що так, — відповів Юрко — колиб справді турецьких військ було багато, але певніще, що їх не багато.

І знов Обренович Милош обізвався:

— Щож ти думаєш, що хоч нас і є понад двацять тисяч то ми далиб собі раду з правильним військом, добре вправленим, добре зорученим, засібним у гармати? А наше військо цеж селяне, що ніколи в війську не служили, зоружені всіляко. А й ми воєводи, хто ми? Чи був хто з нас ґенералом, чи полковником, чи бодай звичайним старшиною? Ні! От ти тай ще кількох служило при „фрайкурах" тому чотирнацять літ, от і тілько всего.

— Є в нас і австрійські офіцири. Правда, провід узяти бояться, але радою служать нам — сказав якийсь із воєводів.

— Е, що це? — говорив дальше Милош Обренович — з такими силами тай із двома гарматами годі важитись ставати проти правильного війська в отвертому полі.

(Далі буде).

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ЯК ТРОЦЬКИЙ КІНОТЕАТРОМ РАД БУВ ЗНИЩИТИ ЦЕРКВУ І РЕЛІГІЮ.

Большевицькі можновладці на фільозофію, мистецтво, поезію, малярство й музику дивляться виключно з большевицької точки погляду. При кожному мистецькому творі питаються лише про те, на скільки його можна використати для „усуспільнення", для пропаганди комуністичних ідей серед мас. Тому не дивота, що большевики пізнали велику сугестивну силу фільму й тому признають кінотеатрови велику вагу. Фільмових авторів й артистів, операторів й кінотеатральних підприємців у Росії уважають „ударними військами воюючої марксистської пропаганди".

У тій великій офензиві „проти старих звичаїв і обичаїв" на тих большевиків, що мають якнебудь до діла з кінотеатром, наложено дуже важне завдання: вони мають перевести успішно боротьбу проти „чарів" церкви і проти релігійних традицій російського життя. Але кінотеатр мав би рівночасно відстрашити нарід від проклятої навички до горівки, яка в Росії мала й має страшний вплив на людське життя.

Провідники большевицької агітації спершу боролися против церкви при помочі „просвітних відчитів", при помочі атеїстичних і протирелігійних летучок; відозвами до „комуністичної совісти мужиків" сподівалися відвічати їх від горівки. Та ні цим ні тим не вдалося здобути бодай які-такі успіхи на обох згаданих ділянках. Тому взялися на інший спосіб: постановили використати фільми для протицерковної агітації та для відповідного матеріялістичного вишколення народніх мас.

Перший Троцький признався, що сухо-річевою пропагандою не дійдеться до ціли. Він переконався, що треба числитися з прикметним характером російського народа та заспокоїти його тугу до ясного, до розривок і забави.

В книжці про „Питання буденного життя в Росії" старається Троцький переконати своїх партійних товаришів, що лише і то виключно один кінотеатр надається до того, щоби в заміну за давні життєві навички широких мас у Росії дати достаточну нагороду.

„Ми беремо людий так — сказано там — як природа їх сотворила та як їх виховала почасти давня суспільність, а почасти звихнула. Шукаємо точок опертя в цьому живому людському матеріялі, щоби підкласти нашу партійну підойму". „Бажання розвеселитися і розірватися — сказано дальше — є зовсім оправданим почуванням — і тому треба вдоволяти це бажання все більше мистецьким способом. Розривка повинна бути „знаряддям колективного виховання", „без педагогічного опікунства, без настирливого кермування на шлях правди".

„Найважнійшим засобом на тому полі, який значно може перевисшити всі инші засоби, є кіно кінотеатр".

Ця чудна новість на полі драматургії перейшла неймовірно скоро людське життя. Прикметою пристрасти для кінотеатру є це, що хочемо забути себе, хочемо побачити щось нового, сміятися й плакати. Всі ці бажання заспокоює кінотеатр зовсім безпосередньо, з найбільшим життєм, майже так що не вимагає нічого від глядача. Цим пояснюється вдячну любов публики для кінотеатру, для цього невичерпаного жерела вражінь і переживань. Це є точка, ба навіть площа, на якій можуть опертися педагогічні змагання російського соціялізму.

„Вже тому, що кіно притягає й розвеселює, суперничає воно з коршмою й горівкою, передусім при цьому питанні, який приніс зі собою 8-годинний день праці, а то щоби свобідну третю часть дня провести приємно. Чи не могли би ми взяти в свої руки цього могучого засобу? — питається Троцький. — Чому ні? — відповідає. — Царський уряд при помочі широко розгалуженої сітки державних шинків мав річних приходів округло міліярд золотих рублів. Чомуж робітнича держава не могла би сотворити сітку державних кінотеатрів, щоби цей апарат розривки й виховання усе глибше сягав у народне життя та щоби так боровся з алькоголем і рівночасно, щоби приносив великі приходи? Самособою здійснити цей проект не було би так зовсім легко, але в усякому разі було би то природнійше й доцільнійше, як нове введення горівчаного промислу".

Дальше Троцький говорить, як то кінотеатр може суперничати не лише з коршмою але й з церквою. Російські робітники лише з привички й вигоди прив'язані до обрядів православної церкви. А тут велику ролю відограє розривка й відтягнення. Потребу театру у людий церква заспокоює дуже зручно, а протирелігійна пропаганда на цьому полі досі не могла дати нічо рівновартного.

„І тут наша думка — каже Троцький — зовсім сама з себе звертається до того могутнього, найдемократичнійшого чинника театрального мистецтва, до кінотеатру. Кіно кидає на полотно багато більше ріжноманітні вражіння, як багата, навчена досвідами тисячеліть церква. В церкві рік за роком повторюється лише релігійна акція, а кінотеатр з дня на день може давати приковуючі, цікаві представлення. Кінотеатр дає розривку, просвічує, зачудовує уяву с оїми образами й освобождає людий від нахилу ходити до церкви. Отже кінотеатр є великим конкурентом релігії й тому є то цей знаряд, який ми конче мусимо взяти в свої руки".

На доказ, що говорить правду, Троцький наводить голос якогось робітника, якого питався про вплив кінотеатру на маси.

„Робітники — мав сказати той довірений Троцького — тепер одушевлені кінотеатром. Я сам люблю дуже кінотеатр, а люди ходять туди дуже численно. Правда, останними часами було багато цікавих-приковуючих, але зрештою безвартісних фільмів, які сильно деморалізували публику. Та взагалі кіно є великим здобутком і важним чинником культури. Треба лише вважати на це, щоби фільми мали инший вартісний зміст".

Та показується з помічування (обсервації) дійсности, що пробу вихіснувати кінотеатр для боротьби проти православія, як революційну зброю — треба вважати невдалою.

До російських кін ходять дуже численно, але попри це й церкви — як і передше — повнісенькі. В глибині своєї душі консервативний Москаль і кінотеатральною революцією не дався видоміти зі своїх давних привичок. І тим пояснюється й це, що великі народні маси, не зважаючи на ці добре подумані протиалькоголічні змагання Троцького, дальше пють, ба ще ліпше як за царських часів.

За час дуже строгої заборони алькоголю за останні роки, хоч так пильненько ходили до кінотеатрів, не менше пильненько але потайки гонили (фабрикували) самогонку, цю славну самогонку, яка зникла щойно тоді, як скасовано заборону алькоголю. Отже спасенна наука про моральну силу кінотеатру не дописала і фільм певно і в Росії мусітиме вдоволитися тою самою ролею, яку сповняє в своїх дійсних границях у инших краях зі справжньою користю для культури.

СТЕЙТ НЮ ЙОРК

Поміж сорок-восьми стейтами (державами), які творять Злучені Держави Північної Америки, стейт Ню Йорк по числу населення найбільший і з богатьох поглядів рахується „перший". Для тих, хто приїзджає з Европи, він перший ще й тому, що найбільш кораблів з Атлянтійського океану заїзджає до нюйорського порту.

Положений стейт Ню Йорк приблизно в тій самій географічній ширині, що в Европі Італія та Еспанія. Та проте клімат тутешній зовсім не такий, як помірковане й тепле підсоне південної Европи. Літо буває дуже горяче, зима дуже холодна. В Олбані (приблизно в самій середині стейту) пересічна річна температура 48 степенів Фаренгайта (9 степенів Целсія), найвижча 100 Фаренгайта (38 Целсія), найнижча 18 степенів нижче зера по Фаренгайту (27 по Целсію). Звичайно, в північній, гірській частині стейту зими бувають гостріщі, як на півдні, де місто Ню Йорк.

Займає стейт Ню Йорк 49.204 квадратових миль — простір, як четверта частина Франції, половина Англії (острова) або ж територія Чехословаччини. Найважніша ріка в стейті Ню Йорк — Гудсон з своєю головною притокою, рікою Могок. Долина тих двох рік, що простягається від озера Ірі до Ню Йорку, де Гудсон вливається в море, творить з давніх давен природний шлях з Заходу до Атлянтійського океану і досі є одною з найважніших торговельних і залізничих доріг в Америці.

Підчас останнього перепису населення в 1920 році стейт Ню Йорк мав 10.385.227 душ населення, значить десяту частину всеї людности Злучених Держав. Більш як половина того числа живе в місті Ню Йорку — з населенням — по перепису 1920 року — 5.620.048 голов. З инших великих міст нюйорського стейту Бофало мало пять літ тому 506.775 мешканців, Рочестер 295.750, Сиракюз 171.717, Олбані (столиця стейту Ню Йорк) 113.344 і Йонкерс 100.176. Місто Ютіка з 94.156 мешканцями в 1920 році, доси вже теж певно виросло понад сто тисяч. Більш, як четверта частина населення стейту (точно 26.8%) є чужинецького походження, іміграції роджені заграницею Злучених Держав.

На першім місці поміж американськими стейтами Ню Йорк стоїть також що-до фабричної промисловости. Головні індустрії і продукти: одежа (чоловіча і жіноча), шовкові матерії, капелюхи, кожухи, коври і килими, друкарство, машини, сталь і залізо, дерево й деревяні вироби, папір, чоботи і черевики, електрична машинерія, мясо, масло, сир, конденсоване молоко, хемічні продукти, ліки, музичні інструменти.

Місто Ню Йорк є передвсім торговельним і фінансовим центром Америки, але має також значіння як індустріяльний центр, продукуючий — найбільше — одежу, хатню обстановку, машинерію, цукор, тютюн і цигари; великі друкарські і видавничі заводи. Бофало — виключно індустріяльне місто з великими залізними і машиновими фабриками, майстернями автомобілів і аеропланів; богато млинів. Що-до залізних і сталевих продуктів Бофало майже дорівнює Пітсбургови. В Рочестер великі майстерні одежі і чобіт, фотографічних апаратів і оптичних інструментів. Йонкерс, Олбані, Сиракюз, Ютіка, Трой з цілим рядом менших міст — все те осідки численних і високо розвинених індустрій.

Вугілля Ню Йорк має мало, але богато водної сили (між иншим з водопаду Ніягари). Залізо добувають в горах (Адірондак). Инші мінеральні продукти: нафта, граніт, глина, мармор, цемент, гіпс.

Більш як половина стейту займята орною землею, у великій частині навіть дуже родючою. В 1920 році було в нюйорськім стейті 193.195 фарм, пересічно по 106 акрів і з пересічною вартістю 9.879 долярів. Головні хліборобські продукти: сіно (близько пять міліонів акрів), кукуруза, картопля, овес, пшениця, гречка і ячмінь. В сусідстві великих міст добре успіває садівництво і огородництво. Дуже велику вартість представляє молочна індустрія.

Політично стейт Ню Йорк поділений на 43 конгресових округів. Для стейтового правління горожане стейту вибирають 51 сенаторів на два роки і 150 членів „асемблі" (нижчої палати стейтового законодатного зібрання) на рік та говернора на два роки.

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ

Дві нові праці двох спеціялістів.

Появилися на книгарських полицях дві книжки про національне питання: „Національный вопрос. Происхожденіе національности и народные вопросы в Россіи" П. Н. Мілюкова (Вид. „Свободная Россія" в Празі) і „Races, Nations and Classes. The Psychology of. Domination and Freedom" Г. А. Мюллера (Філаделфія, 1925). Книжки настільки цікаві, що варто їм присвятити хоч дещо уваги.

Проф. Мілюков — спеціяліст по національному питанню, яким займається здавна. В новій праці на ту тему підлав він основний соціольогічний аналізі всю національну проблему зі становища російського патріота-еміґранта. Навязуючи до своїх давніщих праць, говорить він богато про теоретичні дискусії російських мислителів у минулому століттї на тему національного питання, про боротьбу за космополітизм та інтернаціоналізм в умах російської інтелігенції, а дальше спиняється докладно на історичному розвитку народів б. Росії. В дальших розділах займається Мілюков науковою аналізою понять: раса і національність, розбираючи ці справи з лїберального становища.

Національної проблеми не хоче Мілюков ані недоцінювати ані переціньовати. Особливо різко виступає він проти ідеольоґії тих консервативних російських кол, що бажалиб бачити в російській національности містичну, святу істоту, одноцілий орґанізм. Він підчеркує в кількох місцях факт розвитку і постійної зміни національної ідеї. Старається також зрозуміти змагання не тільки ріжних західно-европейських народів, але також народів на широких просторах б. російської імперії. Для Мілюкова національність є тільки обєктивною історичною появою, яку муситься сконстатувати, але з критикою її треба бути по можности обережним. Він признає також т. зв. природний стан народу поруч вищого, „волюнтаристичного" щабля, на якому нарід є вже свідомий своєї національности і готов за неї боротися: воля і охота до національного життя є сьогодня могутним чинником у розвитку народів. Одначе ця воля й охота до національности є тільки свідомістю чогось, що лежить у природі і виходить з природи, а не конче відповідає дійсности. Тому в книжці Мілюкова даремне шукати за програмою практичного вирішення національних питань. Він вдоволяється науковою аналізою.

Натомісць американський соціольоґ Г. А. Мюллер виступає у своїй книжці, присвяченій також національній проблемі, як практик. Він займається головно Злученими Державами, але має зрозуміння і для европейських справ, які знає також добре.

Становище американського соціольоґа ріжниться основно від становища Мілюкова. Вже в передмові до його праці видно цю ріжницю. Мілюков дякує одному знайомому, що дозволив йому студіювати велику літературу в своїй бібліотеці, а Мюллер завважує, що він зібрав свій матеріял „більше на основі особистого контакту, як з книжок". Тому Мілюков наводить свою літературу, щоб нею скріпити своє становище, а Мюллер на це, щоби звернути увагу читача на основі лінії розвитку цілої національної справи. Мюллер підходить до націоналізму з практичного боку і небагато робить собі з історії. Для нього національна ідея це така поява, яку можна політично вхопити в свої руки, приборкати, а слабі її моральні сторони зробити нешкідливими, бо на його думку націоналізм має в собі багато патольоґічного. „Перед нами — каже він — найважніша задача: як цю недугу вилічити".

Арґументує Мюллер при помочі фактів, що їх бере з теперішнього соціяльного життя, не занедбуючи ніколи подати своєї власної думки про кожну справу. М. ин. подає він, що Чехи (передовсім американські) були вільнодумцями з національних мртивів, а саме з ненависти до Австрії, що була звязана тісними вузлами з католицькою церквою, а натомісь Поляки з тих самих націон. мотивів були католиками, бо ненавиділи россійську церкву і пруський протестантизм. Він наводить випадки, в яких завдяки „спільному фронтові" проти спільного ворога національна ідея зростала, вказує, що спорт зменшує ненависть між народами, виступає проти антисемітизму і т. д. На кожній сторінці Мюллера видно практичну руку Американця, для якого наука є тільки засобом до мети, в цім випадку засобом до боротьби за міжнародний мир, якого речником хоче бути й він.

Практична американська метода Мюллера є очевидно не без хиб. Мілюков бере розвязку національної справи може за тяжко, Мюллер за легко. Для Мюллера випливають не тільки національні, але й расові противенства (напр. поміж білими і чорними) головно з непорозуміння і він думає, що поучення можна дуже багато зробити для злагіднення національних спорів. Це без сумніту слаба сторона праці Мюллера, але його практичне підходження і практичне розуміння національної проблеми мусить цікавити й европейського читача, що не може вилізти з лябіринту невгавачих національних спорів, терть і явної чи тайної боротьби між пануючими і гнобленими. Правдивий шлях до пізнання основи національної проблеми лежить десь по середині між історизмом Мілюкова і прагматизмом Мюллера.